

PROF. DR HENRYK JANOWSKI

Puławy

Osiągnięcia Instytutu Weterynarii w Puławach w zakresie nauk stosowanych w latach 1944—1964

W ciągu minionego 20-lecia struktura organizacyjna Instytutu ulegała zmianie, a w związku z tym zmieniał się również główny kierunek prac wykonywanych w jego zakładach i pracowniach. Jedno wszakże należy podkreślić — Instytut był zawsze taki, jakim go postulowały i określały pilne i aktualne w danym czasie potrzeby kraju. Jako jedyna w zakresie tej specjalności placówka resortu rolnictwa, Instytut zawsze podejmował w pierwszym rzędzie rozwiązywanie tych problemów, które miały największe znaczenie dla praktyki.

Potrzeby zdewastowanego na skutek II wojny światowej rolnictwa polskiego, a zwłaszcza szerzące się masowo wśród zwierząt po wojnie liczne, często nowe i nie znane przed wojną choroby zaraźliwe, sprawiły, że przez szereg pierwszych lat po wyzwoleniu kraju najbardziej rozwijane były w Instytucie prace nad produkcją surowic, szczepionek i innych biopreparatów oraz prace nad rozpoznawaniem i zwalczaniem chorób zaraźliwych. Prace teoretycznych było w tym zakresie mało, gdyż nieliczne wówczas zakłady naukowe wciągnięte były również w nurt prac, których celem była bezpośrednia pomoc terenowi w rozpoznawaniu i opanowaniu chorób.

Dla możliwie szybkiego zabezpieczenia hodowli przed zarazami Instytut przystąpił niezwłocznie do organizowania zakładów produkujących biopreparaty. W warunkach wielkiego niedoboru, a w wielu przypadkach braku fachowców, urządzeń i materiałów, w krótkim czasie zorganizowano i uruchomiono dwa ośrodki produkcji, a mianowicie w Puławach i w Gorzowie Wlkp. Trzeci ośrodek w Drwalewie zachował znaczną ilość ludzi i wyposażenia z okresu przedwojennego. Ośrodek w Gorzowie Wlkp. oparto na nowym personelu, w Puławach zaś zaszła konieczność bądź przeniesienia asystentów z zakładów naukowych do zakładów produkcyjnych, bądź wyznaczono zakładom naukowym konkretne zadania produkcyjne.

Mimo tak trudnych warunków Instytut dostarczył krajowi w krótkim czasie potrzebne ilości surowicy p/różycowej, szczepionki p/różycowej, surowicy i szczepionki p/pomorowi świń, szczepionki p/wściekliznie, szczepionki p/chorobie Newcastle, szczepionki 19 p/brucellozie, preparatów alergicznych do wykrywania nosaczyny i gruźlicy, antygeny do wykrywania zarazy stadniczej, antygeny do wykrywania białej biegunki piskląt, brucelozę i innych.

Należy podkreślić, że wyprodukowane biopreparaty były dobrej jakości a przy produkcji wielu z nich była potrzebna znajomość nowo-

czesnych metod hodowli zarazków i zasad immunologii oraz duży nakład pracy, gdyż były produkowane w dużej ilości. Na podkreślenie zasługuje również, że byliśmy pierwszym krajem w obozie socjalistycznym, który zastosował na szeroką skalę szereg nowoczesnych szczepionek, jak np. szczepionkę z krystalicznym fioletem p/pomorowi świń, szczepionkę niejadliwą p/chorobie Newcastle oraz szczepionkę niejadliwą p/różycy świń, zarzucając powszechnie jeszcze wówczas w świecie używaną szczepionkę p/różycową zjadliwą. Pod tym względem wyprzedziliśmy również wiele krajów zachodnich.

Oprócz produkcji do zadań Instytutu należało także wówczas wdrożenie wyprodukowanych surowic i szczepionek do praktyki. Zadanie to wymagało opracowania odpowiednich dawek biopreparatów, ustalenia warunków i zakresu ich stosowania, określenia długości odporności poszczepiennej oraz oceny osiągniętych wyników.

Prace produkcyjne oraz kadry fachowców zostały z biegiem lat tak rozbudowane i umocnione, że w 1952 r. stało się możliwe wydzielanie zakładów produkcyjnych z ram organizacyjnych Instytutu i utworzenie niezależnej instytucji pod nazwą Zakładów Przemysłu Bioweterynaryjnego, które były w stanie nie tylko wypełniać dalej zadania, ale również rozwijać się.

Tak więc Instytut rozwinął i przygotował podstawową i pomocniczą kadrę fachowców oraz stworzył ramy organizacyjne i warunki dla rozwoju ważnej dla kraju produkcji biopreparatów weterynaryjnych.

Wyodrębnienie organizacyjne zakładów produkcyjnych nie oznacza przerwania współpracy naukowej między pracownikami obu instytucji. Współpraca ta rozwija się nadal, a w ostatnich czasach wydaje się nawet wzmacniać.

Instytut jest nadal odpowiedzialny za jakość produkowanych surowic i szczepionek, gdyż wykonuje tzw. państwową kontrolę tych biopreparatów, jest ostatnim ogniwem decydującym o dopuszczeniu ich do obrotu.

Podobnie jak w dziedzinie produkcji biopreparatów — Instytut odegrał decydującą rolę w przygotowaniu i rozwoju kadr oraz form organizacyjnych Wojewódzkich Zakładów Higieny Weterynaryjnej. Głównym zadaniem tych placówek jest jak wiadomo wykonywanie badań laboratoryjnych w zakresie rozpoznawania chorób zakaźnych, inwazyjnych, zatruc i innych. Na terytorium Polski przedwojennej istniało zaledwie kilka tych placówek, które zostały zniszczone w czasie działań wojennych.

Masowe szerzenie się chorób zaraźliwych oraz tworzenie nowych socjalistycznych form organizacyjnych produkcji zwierzęcej po wojnie stwarzały potrzebę szybkiej rozbudowy sieci tych placówek. W ten sposób w oparciu o kadry Instytutu i w ramach działalności Instytutu zostały zorganizowane liczne Wojewódzkie Zakłady Higieny Weterynaryjnej, a to: w Lublinie, w Warszawie, Łodzi, Krakowie, Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Poznaniu, Gorzowie Wlkp., Wrocławiu, Opolu Śląskim, Słupsku oraz w Szczecinie. Szereg tych placówek, oprócz prac rozpoznawczych, rozwinęło także prace badawcze, głównie nad chorobami swego terenu. Placówki te przyczyniły się w dużym stopniu do opanowania chorób zwierząt i zmniejszenia strat gospodarczych. W 1960 r. zostały one wydzielone z Instytutu i podporządkowane wojewódzkim radom narodowym. Instytut sprawuje jednak nad nimi nadal opiekę naukową i współpracuje w zakresie ujednolicania metodyki badań rozpoznawczych, unowocześniania tej metodyki oraz wykonywania niektórych prac naukowo badawczych. Dotychczas Instytut opracował lub współdziałał w opracowaniu i zatwierdził 17 instrukcji badań rozpoznawczych. Ponadto Instytut szkolił pracowników WZHW, zapoznając ich z postępem w dziedzinie metod badań.

Stworzenie zrębów organizacyjnych WZHW oraz wyszkolenie i oddanie dla potrzeb kraju tak licznej kadry specjalistów jaką posiadają dziś te placówki, których liczba wynosi obecnie 16, stanowi również ważne, praktyczne i duże osiągnięcie Instytutu.

Wyłączenie z Instytutu działu produkcji, a następnie WZHW, aczkolwiek zubożyło zakres prac Instytutu, to jednak wpłynęło na znaczne ożywienie prac naukowo-badawczych. Przede wszystkim utworzone zostały liczne nowe zakłady i pracownie, przez co zasięg tematyczny prac Instytutu został znacznie poszerzony.

W nowych warunkach zostały pogłębione i unowocześnione metody badawcze, a ważniejsze zagadnienia zaczęto coraz częściej opracowywać zespołowo. W tych warunkach uzyskano w badaniach szereg ważnych wyników praktycznych. Trudno jest omówić je wszystkie. Ograniczę się zatem do wymienienia najważniejszych.

Badając choroby poszczególnych gatunków zwierząt domowych pracownicy Instytutu przyczynili się w dużym stopniu do postępu wiadomości z zakresu przyczyn powstawania wielu chorób, metod ich zwalczania oraz do bliższego poznania zakresu skuteczności oraz mechanizmu działania wielu szczepionek. Dla przykładu można przytoczyć prace ośrodka bydgoskiego (Zalewska, Łuczycka, Domański), dzięki którym ustalono, że przyczyną spadku żywotności i charłactwa przeżuwaczy w dolinie nadnoteckiej jest utrudniona biosynteza witaminy B₁₂ w żwaczu, powodująca zaburzenia w syntezie białka i procesach krwiotwórczych.

Wykazano, że przyczyną zaburzeń jest niedobór kobaltu i miedzi w glebie oraz w roślinach tego terenu. Dodatek tych pierwiastków do paszy zapobiegał charłactwu. Uzyskane wyniki umożliwiły opracowanie recepty na mieszanke mineralną o nazwie „Mikro-Note”, którą stosowano jako dodatek do paszy. Podobny charakter miały badania Zakładu Chorób Bydła (Anczykowski) nad przyczynami zwiększonej zapadalności i śmiertelności wśród zwierząt gospodarskich, a zwłaszcza wśród koni i bydła na terenie kilku powiatów woj. białostockiego oraz w gospodarstwie uspołecznionym Z. Prace te miały również wartość metodologiczną.

W ośrodku bydgoskim wykonano pionierskie w kraju prace nad sztucznym unasienianiem zwierząt, a zwłaszcza bydła (Jaśkowski, Wałkowski). Dzięki tym pracom metoda została wprowadzona do szerokiej praktyki i jest nadal rozwijana. Duże są również zasługi tego ośrodka w badaniu przyczyn i w zwalczaniu bezpłodności u zwierząt. W pierwszych latach powojennych zajmowano się głównie przyczynami niepłodności tła zakaźnego, zwłaszcza rzęsistnicą, później zaś i obecnie główną uwagę poświęca się zaburzeniom czynnościowym. Wiele prac tego ośrodka ma charakter instrukcji lub nowych metod, które zastosowano w praktyce. Od niedawna w ośrodku bydgoskim prowadzone są ponadto badania nad chorobami wymienia krów (Wiśniowski) i organizowana jest walka z tymi chorobami na terenie całego kraju.

W badaniach nad chorobami zaraźliwymi, które wywoływały w latach powojennych duże straty gospodarcze należy wymienić liczne prace nad szczepionkami. Na szczególne podkreślenie zasługują prace nad szczepionką z fioletem krystalicznym p/pomorowi świń (Majdan, Janowski, Truszczyński, Mierzejewska), nad niejadliwą kulturą różycową (Trawiński, Trawińska, Kobusiewicz, Steffen, Janowski, Chwalibóg, Truszczyński, Mierzejewska, Tere-szczuk), szczepionką indyjską p/chorobie Newcastle (Teklińska, Tekliński), nad S 19 p/brucelozie bydła (Tekliński, Kurek, Ratomski, Wiśniowski), nad antygenami, jak np. nad antygenem do rozpoznawania zarazy stadniczej (Stefański), białej biegunki piskląt i tyfusu kur (Grycz), brucelozie (Anczykowski) i wielu innych. Na osobną wzmiankę zasługują wyniki uzyskane w walce z wścieklizną zwierząt. Dzięki opracowaniu metod produkcji i stosowania odpowiedniej szczepionki (Legeżyński, Janowski, Kujszczyk) zredukowano do minimum przypadki wścieklizny zarówno u zwierząt, jak i u ludzi. Fakt ten znalazł wyraz w specjalnym piśmie Ministerstwa Zdrowia do Instytutu wyrażającym podziękowanie za osiągnięte wyniki.

W ostatnich latach dzięki pracom Instytutu wprowadzono do praktyki szereg nowych szczepionek oraz preparatów farmaceutycznych.

Można wymienić szczepionkę p/pryszczycy (Kobusiewicz i wsp.), która odegrała dużą rolę w stłumieniu kilku epizootii niebezpiecznej tej zarazy, tuberkulinę PPD (Brill, Polityńska), używaną do walki z gruźlicą bydła, szczepionkę lapinizowaną p/pomorowi świń (Janowski, Stryszak, Mierzejewska, Walczak, Truszczyński), dwie szczepionki p/chorobie Newcastle znane pod nazwą szczepionki R oraz szczepionki L (Marek, Raszevska), szczepionki skojarzonej p/ospodyferii i chorobie Newcastle (Tekliński), szczepionki dla zwierząt futerkowych p/zatruciom jadem botulinowym typu C (Różańska, Wiśniowski, Jastrzębski), antygen do rozpoznawania mykopłazmozy ptaków (Cąkałowa, Marek), antygen do rozpoznawania gruźlicy u ptaków (Różańska) i inne.

Dzięki zastosowaniu tych biopreparatów oraz dzięki wysiłkowi całej służby weterynaryjnej kraju, stosującej postępowe metody sanitarnoweterynaryjne, sytuacja epizootyczna kraju jest na ogół pomyślna: nie notuje się pryszczycy, pomór świń występuje w kilku zaledwie ogniskach, różycy nie odgrywa roli, ilość przypadków choroby Newcastle zmniejsza się z roku na rok. Problemem są nadal tzw. choroby hodowlane, toteż przeciw nim zwraca się obecnie główny wysiłek badawczy Instytutu i całej służby weterynaryjnej. Mówiąc o preparatach przekazanych przez Instytut do użytku terenowego, należy jeszcze wspomnieć o licznych prep. farmaceutycznych wprowadzonych do praktyki, dzięki czemu stał się zbędny import podobnych preparatów z zagranicy. Można tu wymienić preparaty sulfamidowe pod nazwą polisulfamid i enteramid, opracowane przez Juszkiewicza i wsp. Preparaty te są produkowane obecnie przez przemysł bioweterynaryjny i są także eksportowane. Zakład Technologii i Kontroli Leków Weterynaryjnych opracował szereg preparatów, które w badaniach okazały się skuteczne i są stosowane w praktyce. Należy tu wymienić preparat „Vavit — 12” dla uzyskania szybszych przyrostów wagi u drobiu (Tekliński, Bieliński, Filusowa, Synowiedzki), preparat „Furazol W” — do leczenia i zapobiegania kokcydiozie drobiu (Synowiedzki, Cholewicki), preparat „FZ-30” zawierający rozpuszczalny w wodzie Furazolidon, przeznaczony do zapobiegania i leczenia salmonezoli i innych chorób drobiu, preparat „Chlorogen D” — do dezynfekcji dożarek mechanicznych, preparat „Calcium borogluconatum stabilisatum 25%” — do wstrzykiwań (Synowiedzki, Cholewicki), preparat „Antimetrit” (Połujański, Cholewicki), oraz preparat „Wetacyklina” (Połujański, Cholewicki). W przygotowaniu do wprowadzenia do praktyki są związki dwucytrynianu trójpiperazyny i fosforanu piperazyny do zwalczania robaczyc u zwierząt oraz kompleksowy związek żelaza do zapobiegania i leczenia anemii zwierząt (Synowiedzki, Cholewicki).

Duże znaczenie praktyczne dla walki z cho-

robami na terenie całego kraju miało badanie i opisanie przez pracowników Instytutu wielu nowych jednostek chorobowych, które nie były dotychczas w kraju rozpoznawane bądź badane. Na uwagę zasługują tu w pierwszym rzędzie badania nad leptospirozami zwierząt (Zwierz, Zwierzchowski, Durlakowa, Karmańska). Dzięki tym pracom został poznany zakres i znaczenie tego problemu w kraju oraz stało się możliwe podjęcie szerszych badań kompleksowych, którymi zostały objęte niektóre biotopy — nie wyłączając również pewnych grup ludności. Duże znaczenie miały również badania nad chorobą cieszyńską u świń (Szafarski, Larski, Szurman). Dla zwalczania tej zarazy Instytut zorganizował w Gumnej k/Cieszyna specjalny ośrodek badawczy, którego zadaniem było opracowanie metod rozpoznawania choroby, metod walki z nią, wyprodukowanie szczepionki oraz prowadzenie badań nad biologią wirusa. Ośrodek spełnił zadanie, gdyż zaraza została opanowana, a spośród prac badawczych wykonanych tam na szczególną uwagę zasługuje pierwsze w świecie uzyskanie namnożenia wirusa w sztucznej hodowli tkanek (Larski).

Analogicznie przedstawiała się sprawa badań i zwalczania wirusowego ronienia kłaczy (Brill, Woyciechowska). Powołana w tym celu specjalistyczna pracownia w Warszawie oddała krajowi duże usługi zarówno naukowe jak i praktyczne.

Z innych chorób można wymienić zakaźne zapalenie mózgu i rdzenia koni (Radomiński), gruczolaczącą płuc owiec (Zadura), chorobę obrzękową prosiąt, dyzenterię świń, zakaźne zanikowe zapalenie nosa świń, wirusowe zapalenie żołądka i jelit świń (Janowski), zakaźne zapalenie wątroby kacząt (Marek) i wiele innych.

W zwalczaniu chorób dużą rolę odegrały wyniki badań Instytutu, które zostały przekazane praktyce jako instrukcje. Trudno jest wymienić wszystkie. Wymienię więc tylko niektóre jak: instrukcję w sprawie zwalczania zarazy stadniczej (Stefański oraz Departament Weterynarii), instrukcję w sprawie zwalczania pomoru świń (Brill, Krauss, Janowski), którą opracowywano i unowocześniano kilkakrotnie wspólnie z Departamentem Weterynarii, instrukcję w sprawie sposobu odkażania odpadków z wylęgarni (Karczewski), instrukcję w sprawie odkażania plastrów pszczelek (Kirkor, Kostecki), instrukcję w sprawie stosowania antybiotyków przeciw posocznicy karpi oraz w sprawie zwalczania ichtioftiriozy (Kocyłowski), instrukcję w sprawie badań w laboratoriach Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej (Gaugusch), instrukcję w sprawie zwalczania chorób wymienia u krów (Wiśniowski), instrukcję w sprawie zwalczania choroby obrzękowej oraz badań serologicznych przy jej rozpoznawaniu (Janowski, Truszczyński), instrukcję w sprawie walki z gruźlicą bydła (Brill,

Spryszak), instrukcję w sprawie sporządzania antygeny i standaryzacji odczynu zlepnego przy brucelozie bydła (Anczykowski), instrukcję w sprawie interpretacji wyników oraz przeprowadzania uzupełniających badań serologicznych przy brucelozie (Ratomski, Wiśniowski, Kocowicz), jako też opracowanie ogólnych zasad planu zwalczania brucelozy bydła (Wiśniowski), kilka instrukcji w sprawie walki z chorobami pszczół (Kirkor, Kostecki) i wiele innych.

Niektóre opracowania tego typu nabrały szerszego znaczenia. Mianowicie na użytek krajów należących do RWPGR opracowano (Janowski) zasady ujednoliconej produkcji i kontroli szczepionki z fioletem krystalicznym p/pomorowi świń oraz metody badania konserw i półkonserw mięsnych (Gaugusch, Kafel). Współpracowano również (Kafel, Gaugusch) nad nowelizacją Europejskiego Kodeksu Żywnościowego. Opracowany w Instytucie antygen barwny do rozpoznawania brucelozy (Anczykowski) został zatwierdzony przez Światową Organizację Zdrowia (WHO).

Duże znaczenie dla praktyki i dalszego postępu badań miało opracowanie szeregu metod badań, metod leczenia i metod technologicznych, które ułatwiały rozpoznawanie, leczenie i zwalczanie chorób. Można tu zaliczyć metodę leczenia i zwalczania świerzbu przy użyciu komory gazowej typu „Puławy” (Stefański), metodę terapii robaczyc żołądkowo-jelitowych koni, bydła, owiec i świń (Stefański, Żarnowski), metodę leczenia robaczyc płucnych u przeżuwaczy (Stefański, Wertejuk), metodę zwalczania gza bydłęcego (Stefański, Wertejuk), metodę walki z motylicą wątrobową (Chowaniec, Wertejuk, Drózd), metodę rozpoznawania niedokrwistości zakaźnej koni przez badanie zmian histopatologicznych w szpiku kostnym (Domański, Dobrowolska, Żalewska), opracowanie zasad rozpoznawania różnicowego n. z. k. i leptospirozy koni (Radomiński), prostą i szybką metodę wykrywania zatruc metalami ciężkimi (Mizak), metodę określania serotypów włoskowca różycy (Truszczyński), prostą metodę wykrywania zakażeń wirusem pomoru rzeźkomego ptaków w tuszach kurcząt rzeźnych (Marek), metodę ulepszonej hodowli rzęsistka bydłęcego dla celów diagnostycznych (Romaniuk, Jaskowski), metodę pobierania nasienia pozwalającą na uzyskanie ejakulatów mało zanieczyszczonych drobnoustrojami (Romaniuk), metodę przechowywania nasienia w temperaturze pokojowej (Jaskowski, Kłosowska, Korycki), metodę leczenia zaburzeń płodności na tle niezakaźnym, związanych z nieregularnym cyklem płciowym lub brakiem objawów rui przy obecności ciała żółtego u krów (Jaskowski, Wałkowski), metodę liofilizacji S19 p/brucelozie (Tekliński, Kochański, Tereszczukowa, Denis), metodę otrzymywania surowicy p/cholery drobiu o wyższym mianie (Tekliński,

Tereszczukowa, Tereszczuk, Denis), metodę produkcji na owcach surowicy diagnostycznej p/wirusowi ziemniaczanemu X (Tekliński) i inne.

Znaczny rozwój nauki w Instytucie oraz żywa więz z praktyką znalazły również wyraz w opracowaniu przez pracowników Instytutu wielu podręczników, monografii i szerszych opracowań popularnych. Dla przykładu można tu wymienić następujące podręczniki: Diagnostyka sekcyjna chorób zwierząt domowych — Tadeusza Żulińskiego, Choroby pszczoł — Stanisława Kirkora, Zarys parazytologicznych metod rozpoznawczych — Witolda Stefańskiego, Eugeniusza Żarnowskiego i Adama Sołtysa, Choroby owiec — Jerzego Szaflarskiego, Jana Nawrockiego i Eugeniusza Grabdy, Choroby drobiu — Kazimierza Marka, Choroby ryb i raków — Bronisława Kocyłowskiego i Tadeusza Miączyńskiego, w końcowej fazie druku znajduje się podręcznik pt. Choroby świń — dzieło zbiorowe pod redakcją naukową Heliodora Szwejkowskiego i Henryka Janowskiego, napisane m. in. przy współpracy Mariana Truszczyńskiego i Zdzisława Larskiego; w opracowaniu są obecnie: Zdzisława Larskiego — Zarys wirusologii weterynaryjnej oraz Mariana Truszczyńskiego — Zarys bakteriologii weterynaryjnej.

Spśród monografii wymienić można monografię o zarazie stadniczej Witolda Stefańskiego, o chorobie cieszyńskiej — Zdzisława Larskiego i Jerzego Szaflarskiego, o pryszczycy — Stanisława Kraussa i Tadeusza Kobusiewicza, o niedokrwistości zakaźnej koni — Leona Żebrowskiego i Tadeusza Żulińskiego, o leptospirozie ludzi i zwierząt — Józefa Zwierza i inne. Eugeniusz Grabda i Jadwiga Grabda opracowali i wydali „Słownik Zoologiczny”.

Wielu pracowników Instytutu wzięło również udział w tłumaczeniu na język polski podstawowego i klasycznego dzieła dwutomowego Szczegółowej patologii i terapii chorób zwierząt — Hutyry i Mareka oraz Anatomii patologicznej — Niberlego i Cohrsa. Leon Żebrowski zaś przetłumaczył na język polski znaną w świecie książkę angielskiego badacza W. B. Beveridge’a pt. Sztuka badań naukowych.

Wymienione podręczniki oraz monografie spełniają od wielu lat rolę podstawowej pomocy przy wykonywaniu badań oraz przy praktycznym rozpoznawaniu i zwalczaniu chorób, a niektóre z nich zostały również przetłumaczone na języki obce.

Dużym praktycznym osiągnięciem Instytutu jest szkolenie specjalistyczne lekarzy wet. pracujących w Wojewódzkich Zakładach Higieny Weterynaryjnej, w laboratoriach Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej oraz lekarzy wet. terenowych. Szkolenie to miało formę zorganizowanych kursów, trwających 1–6 tygodni, na których całość składały się wy-

kłady i ćwiczenia praktyczne. W ten sposób wyszkolono dla WZHW specjalistów z zakresu parazytologii i laboratoryjnej diagnostyki chorób inwazyjnych, z zakresu ekologii, diagnostyki i leczenia chorób drobiu, chorób ryb, chorób pszczoł oraz z zakresu nowszych i ujednoliconych metod rozpoznawania chorób zakaźnych zwierząt. Planowane są dalsze kursy z wirusologii oraz z zakresu nowszych metod techniki laboratoryjnej.

Szczególne znaczenie miały kursy dla lekarzy wet. pracujących w laboratoriach Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej. Dotyczyły one laboratoryjnych metod badania i kontroli produktów zwierzęcych. Dzięki tym kursom zawód nasz był w stanie obsłużyć przejętą od służby zdrowia kontrolę sanitarną produktów i przetworów mięsnych w większych zakładach produkcyjnych i zorganizować w nich odpowiednie laboratoria. Działalność laboratoriów przyczynia się do podniesienia jakości produktów oraz ułatwia ich eksport.

O potrzebie kursów świadczy ich ilość. Gdy w okresie 10 lat, w latach 1951—1962, odbyto 33 kursy, na których przeszkolono 698 lekarzy wet., to w 1963 r. odbyto 15 kursów i 3 kursokonferencje i przeszkolono 387 osób. Zwiększone zadania szkoleniowe zmuszają do wybudowania i zorganizowania przy Instytucie w następnym 5-leciu specjalnego ośrodka doszkalania służby weterynaryjnej kraju.

Mówiąc o wynikach praktycznych osiągniętych przez Instytut należy także wspomnieć o licznych udziałach jego pracowników w charakterze ekspertów, tak w kraju, jak również

za granicą dla rozstrzygania ważniejszych problemów związanych z chorobami lub z eksportem zwierząt i mięsa. Niemale znacznie miały również liczne referaty, wykłady oraz publikacje popularne, których celem jest upowszechnianie wiedzy z zakresu nauk weterynaryjnych. Ostatnio Instytut rozpoczął wydawanie specjalnego Biuletynu Informacyjnego, przeznaczonego dla popularyzowania osiągnięć mających znaczenie dla praktyki.

Od 1962 r. Instytut prowadzi również prace normalizacyjne. W ciągu ostatnich 2 lat Instytut opracował 15 norm, które zostały ustanowione przez Ministra Rolnictwa jako normy branżowe i wprowadzone do stosowania jako obowiązujące w praktyce.

Przedstawiając powyższe osiągnięcia Instytutu, pragnę podkreślić, że dzisiaj — po 20 latach pracy — wydają się one proste i łatwe tak, jak prosta i łatwa wydaje się każda prawda po jej odkryciu. Wówczas jednak, kiedy problemy te były rozwiązywane, nie było to zadanie łatwe. W nauce prawie każde osiągnięcie, choćby nawet najskromniejsze, poprzedzone bywa dużym wysiłkiem a często i niepowodzeniami. Tak było i u nas. Toteż kiedy dziś przebiegamy myślą wstecz i jeszcze raz obejmujemy wspomnieniem okres minionego 20-lecia, możemy mieć poczucie dobrze spełnionego obowiązku. Jednak dla pracownika naukowego nie to jest najważniejsze, co dotychczas zrobił, ale to, czego chciałby jeszcze dokonać. Dlatego analizując dzisiaj przeszłość, zbieramy równocześnie siły i obmyślamy środki dla najlepszego wykonania przyszłych naszych zadań dla dobra kraju i rozwoju nauki.

DR KONRAD MILLAK

Warszawa

Ośrodek Historii Medycyny Weterynaryjnej 1949—1964

Dzieje każdego obiektu rozpoczynają się od momentu jego wystąpienia. Ale jego historia rozpoczyna się dopiero wtedy, gdy świadoma wola człowieka zatrzyma się nad przedmiotem, zjawiskiem, faktem, zanotuje je, spojrzy na nie krytycznie i przekaże wiadomość o nich pokoleniom ludzkim. Toteż przeszłość pewnych obiektów może być bardzo odległa, ale zainteresowanie historyczne nimi często nie sięga głęboko w lata przeszłe.

Wystąpienie zainteresowania historycznego obiektem przeważnie dowodzi, iż z jednej strony obiekt dojrzał do stanu, w którym mógł zainteresować kręgi społeczeństwa, a z drugiej strony — że i kręgi społeczeństwa podniosły się na szczybel taki, iż zdolne były zainteresować tym obiektem.

Weterynaria, jako zjawisko istnieje od chwili zbliżenia się człowieka ze zwierzęciem i opanowania go do swoich potrzeb i dzieje jej,

jak i dzieje medycyny ludzkiej, nikną w pomrokach prawieków, ale zainteresowanie historią tego zjawiska jest stosunkowo bardzo niedawne. Właściwie dopiero wiek Oświecenia i encyklopedyści wprowadzają historię lecznictwa zwierząt na arenę wiedzy ludzkiej.

Do Polski świadomość historyczną weterynarii wnosi Ludwik Henryk Bojanus, gdy na konkurs na katedrę „bydłęcego leczenia” w Uniwersytecie Wileńskim przysłał w 1804 r. swą rozprawę pt. „Ueber die Thierarzneykunst”. Po raz pierwszy w Polsce szeroki krąg ludzi nauki przyjął do wiadomości i zainteresował się historią odłamu wiedzy, który uważał do tej pory za pożyteczną, ale niezbyt zasługującą na zainteresowanie się jej przeszłością usługę praktyczną.

Z rozprawy tej czerpał w dużej mierze swe wiadomości Adam Rudnicki, gdy przemawiał w 1824 r. na otwarciu powiązanej z Instytu-